



OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Mitä on kielitietoisuus ja miksi se on tärkeää?

Tampere 22.11.2019

Opetusneuvos Katri Kuukka
Opetushallitus



Muistuma kielitietoisuudestani

Kun Lappajärven poika Lapuan likkaa lohta perkaamaan opetti – likalla kädessä veitsi:

Paina sillä kärellä sitä kalan vattaa!

Hä? Sehäl luisuu mun kären alta...!

Ei, kun sillä veihten kärellä...!

Ai käriellä, olsit heti sanonu.



... ja Susanin hauska kieli(tietoisuus)juttu



Карандаш!



Kielitietoisuus on tietoisuutta

*yksilön omista kielellisistä resursseista
ja repertuaareista*

Oppilaitoksemme tsekkauslista (feat. Roadmap)

	vähän tai ei lainkaan	jossain määrin	riittävästi	hyvin	ei sovellu/en tiedä
Oppilaitoksessamme					
annetaan suuri merkitys kielen oppimisen tukemiselle.					
käytämme aikaa opetuskielen oppimiseen liittyvien käytänteiden pohdintaan.					
eri oppiaineiden opettajat tekevät yhteistyötä opetuksen suunnittelussa ja huomioivat kielen merkityksen oppimisessa.					
olemme kiinnostuneita opiskelijoiden käyttämistä kielistä ja siitä, miten he ovat ne oppineet.					
tiedän, mitä kieliä opettajat ja koulun muu henkilökunta puhuvat.					
on yhteinen käsitys siitä, mitä muita kieliä oppitunneilla voi käyttää opetuskielen lisäksi.					
käytettävät kielet ovat esillä julisteissa, opasteissa jne.					
tarjoamme keskeiset dokumentit eri kielillä.					
kannustamme opiskelijoita käyttämään osaamistaan kieliä oppimisen tukena.					

Kielitietoisuus toimintakulttuurissa

Oppilaitoksen toimintakulttuurissa kielitietoisuus tarkoittaa

- kielen keskeisen merkityksen tunnustamista vuorovaikutuksessa ja oppimisessa
- tietoisuutta oppilaiden eri kielistä ja kielimuodoista
- kielten arvostamista ja näkymistä koulun arjessa
- kielitietoista johtamista, joka varmistaa kielitietoisen toimintakulttuurin kehittämisen: tilan, ajan ja tuen antamista opettajien yhteistyöhön ja yhteisvastuun vahvistamiseen

Kielitietoisuus on tietoisuutta

*yhteisön kielellisestä
monimuotoisuudesta ja sen
arvostamisesta – ja arvostamisen
todentamista*

Kielitietoisen opetuksen perusoivalluksia



- Alusta asti oppiminen tapahtuu kielellä vuorovaikutuksessa muiden kanssa.
- Kieli on oppimisen tärkein resurssi.
- Vuorovaikutuksen määrä ja laatu vaikuttavat siihen, mitä ja miten opitaan.

Eilen oli kylmä ja
tänään on taas
lämmin.

Lämpötila
vaihtelee
päivittäin.

Talvella kasvin
kukka, lehdet ja
varsi kuivuvat.

Talvella kasvin
maanpäälliset
osat kuihtuvat.

Aurinko
lämmittää ja
antaa valoa.

Aurinko säteilee
lämpöä ja valoa.

Tiedonalan abstrakti kieli

- käsitteet sinänsä eri tiedonalojen kielessä kenties helpoin selätettävä
- astetta vaativampaa on perehdyttää aineenopettaja tiedonalamensa tiiviiseen, persoonattomaan ja abstraktiin kieleen ja siihen, miten esimerkiksi pitkiä määriteketjuja ja kielellisesti monimutkaisia rakenteita avataan:
 - *Molekyylissä atomien välillä on atomit toisiinsa liittäviä yhteisiä elektronipareja.*
 - *Ranskassa ja muissakin Saksan valloittamissa maissa asukkaiden suhtautuminen saksalaisiin vaihteli.*
 - *Kädet tarvitsevat erityistä huolenpitoa, koska ne joutuvat alttiiksi lämpötilan ja sään vaihteluille sekä veden ja kemiallisten aineiden vaikutuksille.*

Kielitietoisuus opetuksessa ja oppimisessa

Opetuksessa ja oppimisessa kielitietoisuus tarkoittaa

- kaikkien oppiaineiden vastuuta lukutaidosta
- tiedonalojen yleisen ja erityisen kielen tuntemista
- opittavan sisällön kielilähtöistä tarkastelua
- kielitietoisia työtapoja

Opetuksen kieli on tiedonalojen kieltä

- tiedonalojen kieli käsitteellistää asiat:
 - sillä ymmärrämme ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä
 - sillä tuotetaan tietoa ja arvioidaan sitä
- tiedonalojen kieli on yleistä ja erityistä:
 - eri tiedonalat lähestyvät ilmiöitä ja tuottavat tietoa eri tavoin - kieli ilmentää tiedonalan ominaispiirteitä
 - jokaisella tiedonalalla on omia, vakiintuneita tapoja käyttää kieltä, omia tyypillisiä genrejä/tekstilajeja
- monet oppimateriaalien tekstit ovat useiden tekstilajien yhdistelmiä, esim. oppikirjan tekstit
- perustekstilajien hallinta antaa välineet selvittää muuttuvien tekstilajien keskellä

Yleinen tiedonalojen kieli on esim. kieli, jolla oppilas lukee uutissivuston tekstejä tai tekee työhakemuksen. Erityinen tiedonalojen kieli on esim. matematiikan sanallisten tehtävien kieli rakenteineen ja traditioineen.

Tiedonalojen kieli on useimmille suomenkielisille lapsille vieras kieli koulun alkaessa. Jos lapsen kanssa on luettu lasten tietokirjoja ja avattu käsitteitä, keskusteltu, tiedonalan kieli ei ole koulussa vaikeaa.

Kielitietoisuus on tietoisuutta

oppiaineiden/tiedonalojen yleisestä ja erityisestä kielestä ja kielitietoisista työtavoista

Lukutaidon haasteet juuri nyt



- digitaalisten tekstien lukeminen vaatii uudenlaista lukutaitoa
 - tekstit eivät aina etene johdonmukaisesti, linkkejä pitää osata käyttää, ettei eksy asiasta, Google ohjaa keskittymistä mainoksiin muualle, tekstin kokonaisuutta on vaikea hahmottaa sivupalkkia vierittäessä, keskittyminen on vaativa ponnistus....
- silmäilevä lukeminen on yleistynyt digitaalisen lukemisen myötä
 - voi tehdä digitaalisten tekstien lukijasta kriitikittömän. Kriittistä lukutaitoa tarvitaan verkossa enemmän kuin missään muualla. Siksi sitä pitää opettaa.

Miksi kielitietoisuutta juuri nyt?

- Nuorten lukemiseen käyttämä aika on lähes puolittunut 20 vuodessa. Useita kertoja viikossa kaunokirjallisuutta lukee vain 10 prosenttia 15-vuotiaista nuorista ja tietokirjallisuutta vain 4 prosenttia. Älypuhelimien ja internetin käyttö on väistämättä vaikuttanut nuorten lukutottumuksiin. Kiinnostus etenkin pitkien tekstien lukemiseen on laskenut.
- Tutkimusten mukaan suomalaisnuorista joka kymmenennellä on heikko lukutaito, pojista jopa 16 prosentilla. Ero tyttöjen ja poikien välillä on Suomessa kasvanut – tyttöjen ja poikien välinen ero lukutaidossa on suurempi kuin missään muussa OECD-maassa.
- (www.lukukeskus.fi)
- 3.12.2019: PISA 2018....????

SUOMI oli sata vuotta sitten kehitysmaa. Silti suomalaisista lähes 95 prosenttia osasi lukea, vaikka kansakoulu tuli pakolliseksi vasta 1920-luvulla. Perintöä kannattaa vaalia, koska hyvä lukutaito on avoimen demokratian ja terveen kansalaisyhteiskunnan kulmakiviä.

Päätoimittaja Kaius Niemi 24.12.2018, HS

